

IO 4: NAČRT ZA RAZVOJ IN USPOSABLJANJE ŠOL ZA SPODBUJANJE INKLUZIJE S PRAKSAMI, KI SLONIJO NA ZNANSTVENIH UGOTOVITVAH

Ta priročnik so pripravile Simona Iftimescu, Georgeta Ion, Mihaela Stingû in Elena Marin, s prispevki in pregledom drugih partnerjev v okviru projekta “Evidence-informed practice for school inclusion (EIPSI) (2020-1-ES01-KA201-082328)”, ki ga financira ERASMUS+.

Kratice, uporabljene v dokumentu

- EIP = praksa, ki sloni na znanstvenih ugotovitvah
- EIPSI = spodbujanje inkluzije s praksami, ki slonijo na znanstvenih ugotovitvah
- REIP = praksa, ki sloni na raziskovalnih ugotovitvah
- EIP-SAT = orodje za samoocenjevanje praks, ki slonijo na znanstvenih ugotovitvah
- EIP-G = smernice za implementacijo praks, ki slonijo na znanstvenih ugotovitvah
- EIP-IP = načrt implementacije praks, ki slonijo na znanstvenih ugotovitvah
- EIP-CP = načrt usposabljanja za uporabo praks, ki slonijo na znanstvenih ugotovitvah

Komu je namenjen priročnik?

Priročnik pred vami je namenjen **vodstvu šole, učiteljem ali drugemu šolskemu osebju**. Priročnik ponuja napotke za samooceno obstoječe ali potencialne zmogljivosti šole za spodbujanje inkluzije s praksami, ki slonijo na znanstvenih ugotovitvah. Šolam omogoča raziskovanje smernic za izvajanje EIP ter usposabljanje in načrt izvajanja EIP skupaj z ustreznimi smernicami in idejami za izvajanje.

Vodstvo šole, učitelji ali drugo šolsko osebje morajo k tem orodjem pristopiti z **institucionalnega vidika**.

Namen priročnika

Z uporabo tega priročnika lahko vodstvo šole, učitelji ali drugo šolsko osebje ugotovijo, kakšno je trenutno stanje na njihovi šoli glede uporabe praks, ki temeljijo na znanstvenih ugotovitvah. Rezultati tega postopka samoocenjevanja jim bodo pomagali določiti prednostne naloge in (ponovno) opredeliti cilje za njihovo šolo, priporočila, ki so na voljo ob tem, pa jim bodo ponudila smernice, kako te cilje doseči in narediti šolo bolj vključujočo in pravično za vse.

Za namene tega priročnika ideja znanstvenih ugotovitev odraža tako akademske/znanstvene raziskave kot tudi mnenja strokovnjakov in najboljše prakse praktikov, ki so bile sistematično ocenjene in primerjane.

Kako uporabljati priročnik?

Priročnik vsebuje **orodje za samoocenjevanje, splošne smernice za EIP, smernice za izvajanje EIP, načrt usposabljanja in paket virov EIP**. Dober začetek je lahko uporaba orodja za samoocenjevanje, ki šolam lahko ponudi uvid v trenutno situacijo, povezano z rabo EIP, na šoli ter v to, katere prihodnje cilje si lahko zastavijo na poti razvoja tovrstnih praks. Hkrati pa orodje za samoocenjevanje lahko pomaga tudi pri evalvaciji doseganja postavljenih ciljev.

Podpora

Poleg orodja za samooceno in smernic lahko šole stopijo v stik s svojimi lokalnimi trenerji EIP (nika.susteric@pef.uni-lj.si). Pripravljeni so pomagati šolam pri doseganju njihovih ciljev in uveljavljanju EIP kot redne prakse (na primer vključitev EIP v institucionalni razvojni načrt šol).

1 Orodje za samoocenjevanje (EIP-SAT)

Namen tega za samoocenjevanje je pomagati vodjem šol pri ocenjevanju "zrelosti" njihove šole za uporabo raziskovalno podprtih praks (REIP). **Zrelost REIP** je opredeljena kot sposobnost in spretnost šole, da učinkovito in strateško uporablja raziskovalne ugotovitve pri naslavljanju raznolikosti učencev in izboljšanje njihovih učnih rezultatov.

Vsebine orodja lahko vodstvo šole izpolni samo po skrbnem posvetovanju z vodstvom šole/koordinatorji ali drugimi ključnimi akterji na šoli. Orodje je del paketa za usposabljanje šol in ga je priporočljivo uporabljati skupaj z drugimi viri, ki so bili pripravljene v sklopu programa usposabljanja.

Orodje za samoocenjevanje je splošen instrument, ki obravnava šolo kot organizacijo, ima formativni značaj in je kontekstualno (odraža stanje določene šole v določenem trenutku njenega razvoja).

Orodje predstavlja prvi korak v procesu uspešnega spodbujanja inkluzije s praksami, ki slonijo na znanstvenih ugotovitvah. Uporablja se lahko kot formativni instrument za določitev srednje- in dolgoročnih ciljev ali kot instrument za sumativno ocenjevanje, s katerim se oceni stopnja razvoja, ki jo je šola dosegla ob koncu procesa.

Če povzamemo, je namen tega orodja pomagati vodstvu šole pri:

1. Oceni stopnje vključenosti šole v uporabo znanstvenih ugotovitev (stopnja zrelosti na področju oblikovanja praks z raziskovalnimi ugotovitvami - zrelost REIP);
2. določanju vizije razvoja šolske organizacije, ki temelji na znanstvenih ugotovitvah, tudi z njihovim vključevanjem v strokovni razvoj učiteljstva;
3. sprejemanju odločitev na podlagi ustreznih ugotovitev in usmerjanju prihodnjih ukrepov.

Orodje temelji na treh dimenzijah: **vodenje** šole, **pismenost** šole pri uporabi raziskovalnih ugotovitev (RE) in dejanska **uporaba raziskovalnih** ugotovitev v praksi šole.

Kako uporabljati orodje za samoocenjevanje?

Ta instrument lahko uporabljate na tri načine:

1. kot oceno obstoječega stanja na začetku procesa (diagnostična vloga) - uporabno tudi za oblikovanje in določanje ciljev (naslednji koraki);
2. kot orodje za spremljanje napredka (formativna vloga), ki omogoča načrtovanje postopkov izboljšanja;
3. kot orodje za ponovno oceno stanja ob koncu procesa (sumativna vloga) ter analizo prvotno načrtovanih ukrepov.

1.1. Kdo lahko uporabi orodje za samoocenjevanje?

Orodje je namenjeno uporabi vodstva oziroma drugih pooblaščenih oseb. Hkrati se lahko v naprednih procesih orodje uporablja za odkrivanje razlik v razumevanju EIP pri različnih šolskih akterjih.

2 Smernice za implementacijo praks, ki slonijo na znanstvenih ugotovitvah (EIP-G)

Po opravljeni samooceni lahko vodstvo šole začne načrtovati implementacijo pristopa praks, ki slonijo na znanstvenih ugotovitvah (REIP).

Upoštevati je treba, da mora biti načrtovanje skladno s strategijo razvoja šole ali vključeno v obstoječo strategijo. Tako kot vsaka druga razvojna strategija lahko tudi pristop REIP traja dlje časa in lahko vključuje različne faze. Gre za strateški ukrep, ki usmerja proces odločanja na ravni šole ter vključuje vse šolsko osebje, starše in šolsko skupnost.

Končni cilj načrta je ustvariti šolsko kulturo, ki se pri odločanju na vseh ravneh zaveda pomena in upošteva raziskovalne ugotovitve - od poučevanja v razredu do upravljanja šole. Da bi bil pristop REIP uspešen, ga je treba vključiti tudi v načrte strokovnega razvoja zaposlenih.

Izvajanje načrta vključuje tri zgoraj omenjene razsežnosti (upravljanje, pismenost in učinkovita uporaba) in vključuje vrsto elementov, povezanih z osveščanjem, usposabljanjem učiteljev, posebnimi organizacijskimi ukrepi in sodelovanjem ter vključevanjem.

Izvedbeni načrt je kontekstualne narave in je odvisen od organizacijskega razvoja šole, njene kulture, stopnje kompleksnosti ali raznolikosti. Časovni načrt izvajanja ni fiksen, saj se mora o tem odločiti vodstvo šole v skladu s svojimi prednostnimi nalogami, strategijami in viri.

Izvedbeni načrt bo vodstvu šole omogočil, da razmisli o naslednjih vprašanjih:

- Katera področja je treba izboljšati?
- Kako lahko učitelji zberejo/prepoznajo ustrezne ugotovitve, na katerih lahko slonijo spremembe?
- Ali so učitelji usposobljeni za zbiranje/uporabo podatkov iz različnih virov (ocena učencev, opazovanje razreda, znanstveni dnevniki, akcijsko raziskovanje itd.)?
- Kakšen je najboljši način za spremljanje načrta?
- Kako lahko učitelji in vodje bolje podprejo razvoj?
- Ali so učitelji pooblaščen za sprejemanje odločitev na podlagi informacij?
- S katerimi strategijami bi se lahko najboljše izkušnje in prakse ohranile in institucionalizirale?
- Kako lahko skupnost sodeluje pri načrtu za razvoj?

Diagram izvajanja pomaga vodstvu šole, da v mislih ohrani ključne točke pri izvajanju pristopa REIP v šoli, pri čemer upošteva tri razsežnosti: vodenje, pismenost in trenutno uporabo raziskovalnih dokazov.

3 Načrt vpeljevanja praks, ki slonijo na znanstvenih ugotovitvah (EIP-IP)

Ta načrt vaši šoli ponuja splošne korake, ki jih lahko izvajate na začetku ali v nadaljevanju implementacije pristopa REIP. Implementacija pristopa REIP temelji na orodju za samoocenjevanje in smernicah EIP ter vključuje pet ravni, opredeljenih v orodju za samoocenjevanje:

- Začetek delovanja (0)
- Osnovna raven (1)
- Konsolidirana raven (2)
- Napredna raven (3)
- Transformativna raven (4)

Vsaka raven upošteva tri razsežnosti, predstavljene v smernicah REIP:

- **Upravljanje** oziroma **vodenje** šole;
- **Pismenost** šole pri uporabi raziskovalnih ugotovitev (RE);
- Dejanska **uporaba raziskovalnih** ugotovitev v šolski praksi.

Pred začetkom načrtovanja je morda koristno poudariti nekaj glavnih točk načrta za implementacijo EIP. REIP vključuje vse razsežnosti šole, od vodenja in organizacijske rasti do osebja in načrtov strokovnega razvoja, saj vključuje celotno šolsko skupnost. Pristop REIP je način razmišljanja, od vključitve REIP v strateške načrte vaše šole do razširjanja vaših namer in ozaveščanja na šoli in zunaj nje, od ocenjevanja do izboljšanja šolske kulture. Ko napredujete pri izvajanju vsake stopnje, lahko svojo mrežo in dejavnosti razširite s šolske ravni na lokalno, regionalno, nacionalno in celo mednarodno raven.

Če **začenjate od začetka** (začetna stopnja), je pomembno:

- ozaveščanje o programu REIP na vaši šoli;
- preoblikovanje vizije šole, tako da REIP postane del vsakodnevnih šolskih rutin;
- postopno oblikovanje kulture evalviranja in povratnih informacij;
- zmanjšanje števila nepotrebnih opravil;
- čas za razmislek in sodelovanje zaposlenih pri raziskavah;
- določitev posebnih vlog in funkcij;
- spodbujanje učiteljev k evalviranju učinka njihovih inovacij/praks;

- širjenje in prenos znanja učiteljev.

Izvajanje pristopa REIP na vaši šoli je lahko izziv, pri katerem vam je v oporo lahko načrt za implementacijo EIP.

S procesom implementacije EIP lahko začnete na kateri koli točki (priporočamo, da začnete na ravni, ki jo je pokazala samoocena), priporočil pa se lahko držite v celoti ali delno, odvisno od potreb vaše šole. Prav tako ni določenega koledarja ali časovnega okvira. Načrtovati morate v skladu s svojimi prednostnimi nalogami in izzivi ter izvajanje prilagoditi svojemu specifičnemu kontekstu.

Predpogoji

Za uspešen začetek implementacije pristopa REIP mora vaša šola:

- imeti kulturo sodelovanja in komunikacije, konstruktivnih povratnih informacij, samorefleksije in deljenja;
- uporabljati vsaj nekaj posameznih postopkov, namenjenih zbiranju in uporabi podatkov za presojo kakovosti postopkov;
- izražati splošno naklonjenost vključevanju.

4 Prakse, ki slonijo na znanstvenih ugotovitvah – Načrt usposabljanja (EIP-CP)

Namen

Namen načrta za usposabljanje za EIP (EIP-CP) je zagotoviti nadaljnjo podporo šolam, ki želijo spodbujati vključevanju s praksami, ki slonijo na znanstvenih ugotovitvah. Načrt EIP-CP se uporablja skupaj z načrtom za izvajanje EIP v skladu s potrebami šole. (Najprej priporočamo uporabo orodja za samoocenjevanje, da ugotovite stopnjo "zrelosti" šole za REIP, nato pa vam predlagamo, da si za splošni pregled postopka ogledate smernice EIP).

EIP-CP lahko uporablja vsaka šola, ki želi začeti ali nadaljevati proces implementacije EIP. EIP-CP tako lahko služi kot podporni vir ali splošno vodilo, ki ga uporablja vodstvo šole (tj. ravnatelj), druga odgovorna oseba na šoli ali zunanji trener s strokovnim znanjem in usposabljanjem na tem področju (tj. strokovno svetovanje). V tem kontekstu se lahko usposabljanje obravnava kot orodje za strokovni razvoj šolskega osebja, ki je namenjeno tako krepitvi kompetenc na področju EIP kot tudi zagotavljanju podpore na institucionalni ravni.

Glavni cilj EIP-CP je povečati pozitiven učinek spodbujanja vključevanja s pomočjo EIP na vaši šoli in izboljšati učne izkušnje vaših učencev.

Kako uporabljati načrt usposabljanja

EIP-CP temelji na treh dimenzijah, na katerih slonijo tudi instrument za samoocenjevanje (EIP-SAT), smernice EIP (EIP-G) in izvedbeni načrt EIP (EIP-IP):

- **Upravljanje oziroma vodenje** šole;
- **Pismenost** šole pri uporabi raziskovalnih dokazov (RE);
- Dejanska **uporaba raziskovalnih dokazov** v šolski praksi.

Vendar pa se EIP-CP namesto na posamezne ravni in ustrezne kazalnike osredotoča na tri stopnje upravljanja procesov, ki so potrebne za implemetacijo EIP in veljajo za vseh pet ravni REIP (glede na samooceno):

- Priprava
- Implementacija
- Evalvacija in prenos

Ta načrt je zgolj splošni okvir, saj ga bo vsaka šola prilagodila svojim posebnim potrebam in ga prilagodila glede na svoje zmožnosti.

Glede **pričakovanj** se proces usposabljanja vseskozi razlikuje, tako po intenzivnosti kot tudi po potrebnih virih ali stopnji zavezanosti različnih zainteresiranih strani. Bodite pripravljeni na vključitev tega procesa v vsakodnevne dejavnosti, tako da EIP-CP ne bo pomenil dodatnega dela za vodstvo šole ali zaposlene, temveč se bo ukoreninil v samo kulturo šole, to pa za zagotovilo tudi trajnost pristopa EIP.

Načrt usposabljanja

Kot smo že omenili, se EIP-CP osredotoča na tri stopnje upravljanja procesov, pri čemer upošteva glavne razsežnosti šolskega REIP. To pomeni, da bo proces usposabljanja potekal po podobnih stopnjah, ne glede na to, katero stopnjo kaže orodje za samoocenjevanje in katero stopnjo želi doseči vaša šola. Posebnosti vsake stopnje zrelosti REIP bodo obravnavane pri prilagajanju načrta izvajanja EIP skupaj s trenerjem.

EIP-CP vključuje naloge in ukrepe, ki jih morata izvajati šola in trener za podporo implementaciji EIP v skladu z razsežnostmi REIP, fazami izvajanja in praksami trenerja.

Te smernice predstavljajo splošen okvir za EIP-CP, ki omogoča usposabljanje znotraj institucije (npr. s strani vodstva šole ali drugih odgovornih oseb za EIP) in od zunaj (npr. strokovni trener), hkrati pa omogoča tudi prilagoditev usposabljanja glede na posebne potrebe in okoliščine vsake šole. EIP-CP vključuje tudi nekatera priporočila za vsako stopnjo, kar omogoča boljše povezovanje različnih orodij in postopkov.¹

¹ To so nekateri glavni viri, ki so bili uporabljeni pri pripravi načrta usposabljanja. Njihova priporočila so bila prilagojena tako, da bolje ustrezajo posebnostim EIP in povečujejo povezanost z drugimi orodji in procesi EIP:

- Coaching za šole. Vodnik za šole in učitelje. TeacherToolkit Ltd. - <https://www.teachertoolkit.co.uk>
- Laba, K. (2011). *Coaching za izboljšanje šole: K.: Vodnik za trenerje in njihove nadrejene*. Academic Development Institute: Center za inovacije in izboljšave. https://www.adi.org/downloads/Coaching_for_School_Improvement.pdf
- Ministrstvo za osnovno in srednješolsko izobraževanje v Missouriju, Urad za posebno izobraževanje. (2013). Learning Packages (Učni paketi) za dodelitev nepovratnih sredstev za razvoj kadrov v zvezni državi Missouri. Framework & Contents (Okvir in vsebina). Kansas City, Missouri: University of Missouri-Kansas City, Institute for Human Development. <https://moedu-sail.org/wp-content/uploads/2013/12/SPDG-Magazine-Dec-2013.pdf>
- Snyder, P.A., Hemmeter, M.L., Fox, L. (2015). *Supporting Implementation of Evidence-Based Practices Through Practice-Based Coaching in Topics in Early Childhood Special Education* pp. 1 -11, Hammill Institute on Disabilities, Sage Publishing (DOI: 10.1177/0271121415594925).

5 Paket virov za implementacijo EIP (EIP-RP)

Medtem ko EIP-CP ponuja splošen pregled procesa usposabljanja v šolskem kontekstu, je v paketu virov na voljo več virov in instrumentov, ki jih lahko podrobneje preučite glede na posebne potrebe vaše šole. Te vire lahko uporabite tudi, če ste trener EIP na vaši šoli in potrebujete nekaj idej za začetek.

Kako voditi treninge

Ne glede na to, ali na vaši šoli usposabljanje izvaja strokovnjak, kolega trener ali ravnatelj - ali pa če uporabljate EIP-CP za samostojno vodenje izvajanja -, se lahko odločite za različne načine izvajanja usposabljanja, ki najbolj ustrezajo potrebam vaše šole.

Delavnice usposabljanja lahko potekajo na naslednje načine:

- za celotno šolo (na sestankih učiteljev),
- skupinske delavnice (interdisciplinarne skupine ali skupine, sestavljene iz predstavnikov različnih zainteresiranih strani).
- na individualnih srečanjih (z določenim šolskim osebjem).
- izključno z ravnateljem in/ali namestnikom ravnatelja, ki bo pozneje podpiral svoje osebje v celotnem procesu implementacije pristopa EIP.

Organizirajo se lahko tudi delavnice:

- osebno, če to dopuščata prostor in urnik,
- spletno/hibridno z uporabo obstoječih komunikacijskih platform (Google Meet, Zoom, Skype itd.).

Neposrednim srečanjem je mogoče dodati tudi druge vrste interakcij:

- opazovanje v razredu (prepričajte se, da se osebje strinja s tem).
- telefonski klici
- videokonference
- e-poštna sporočila itd.

Vsako delavnico usposabljanja lahko na splošno strukturiramo po naslednjih korakih:

- opazovanje
- razmislek in povratne informacije.
- nadaljnje spremljanje (e-pošta/telefon/videokonferenca/osebna konferenca)